

การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

The Development of School Administrational Model To Excellence By Using Participatory Action Research Approach

นพรัตน์ ชัยเรือง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือ สถานศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 ผลการวิจัย พบว่า

1. การดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence: EdPEX) ของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับสถานศึกษาร่วมพัฒนาแบบพบว่า ผู้ปกครองและชุมชนมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา
3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาร่วมพัฒนาแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก
4. ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาร่วมพัฒนาแบบ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก
5. ความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก
6. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศประกอบด้วย 11 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นสร้างความเข้าใจ (Understanding) 2) ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ (Problem & Needs) 3) ขั้นแต่งตั้งกรรมการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (EdPEX Committee) 4) ขั้นประชุมวางแผนพัฒนาสถานศึกษา (Planning) 5) ขั้นดำเนินการบริหารสถานศึกษา (Doing) 6) ขั้นกำกับ ติดตามการนิเทศ (Monitoring) 7) ประเมินผลนิเทศภายใน (Evaluating) 8) ขั้นเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) 9) ขั้นสะท้อนผลการประเมินการบริหารสถานศึกษา (Feedback) 10) ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาระบบ (Acting) และ 11) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ (Promoting)

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา, ความเป็นเลิศ

Abstract

The objective of this research was to development school administration model toward excellence according to Education Criteria for Performance Excellence (EdPEX) by using participation action research approach. The development target groups were schools in Nakhon Si Thammarat province under Secondary Educational Service Are office 12.

¹ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

The research results were:

1. The management of education quality according to Education Criteria for Performance Excellence (EdPEX) of school as a whole was at high level.
2. The interaction with school found that parents and communities were satisfaction with school performance had good relations, supported and promoted school activities
3. The development of educational quality to excellence of school to excellence using participatory method as a whole was at high level.
4. The wanted and need of education quality development to excellence as a whole were at high level.
5. The feasibility and appropriation of school the administrative model to excellence according to EdPEX as a whole was at high level.
6. The administrative model to excellence consisted of 11 stages were 1) the building to understanding about education Criteria for Performance Excellence (EdPEX) for staffs: Understanding, 2) studied to the wanted and need for development educational Quality to excellence: Problems & Needs, 3) Set the EdPEX committee for development educational Quality to excellence: EdPEX committee, 4) the meeting to plan for development educational Quality to excellence: Planning, 5) Operation the action plan: Doing, 6) The monitor the Performance: Monitoring, 7) The evaluation performance :Evaluating, 8) the Reinforcing for motivation and moral of the staffs: Reinforcing, 9) the feedback of administration performance to public: Feedback, 10) the acting and develop administrative system: Acting, and 11) the promotion the performance to customer and public: Promoting.

Keywords: School Administrative Model, Excellence

บทนำ

การศึกษานี้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรและเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การพัฒนาประเทศต้องพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาคน จากการสัมมนาเรื่อง "แนวทางการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน นักศึกษาในปัจจุบัน" ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร (ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค, [Online] Available from: <http://pr.thang@police.go.th>, เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2554) ระบุว่าปัญหาพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคมที่ผิดของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันมีความรุนแรงจนกลายเป็นวิกฤติทางสังคม และผลจากการติดตามการปฏิรูปการศึกษาในรอบ 6 ปี หลังการประกาศใช้ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ 2553 พบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูผู้เรียนเป็นสำคัญยังมีคุณภาพอยู่ในระดับต่ำ โครงสร้างการบริหารการศึกษายังขาดการประสานเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ ผู้แทนกระทรวงในจังหวัดยังไม่ชัดเจน การกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามกฎหมาย และที่สำคัญครูจำนวนมากยังสอนแบบเดิม ขาดความรู้ในเนื้อหาวิชา และทักษะการจัดการเรียนการสอน (ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค, [Online] Available from: <http://pr.thang @police.go.th>, เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2554) นอกจากนี้ นโยบายรัฐบาลให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาในระดับรองเมื่อเทียบกับปัญหาด้านอื่นๆ และระดับผู้ปฏิบัติ

อันดับแรกก็ต้องนึกถึงครูผู้ให้ความรู้ประสิทธิภาพวิชา เป็นต้น (รุ่ง แก้วแดง, [Online Available from: <http://Schooleducation.police.go.th>, เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2554])

จากปัญหาที่กล่าวมารัฐบาลแต่ละยุคสมัยได้กำหนดนโยบายทางการศึกษาไว้ให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต การส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนให้ยั่งยืนเพื่อการศึกษา การส่งเสริมเด็กและเยาวชน และการเร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีบูรณาการในทุกระดับ และปัจจุบันหน่วยงานทางการศึกษาได้นำเกณฑ์การให้รางวัลคุณภาพต่างๆ มาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพองค์กร เช่น การบริหารทั่วทั้งองค์การ (TQA), การบริหารจัดการภาครัฐที่ดี (PMQA) และการบริหารตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEX) ถ้าไม่จัดระบบและรูปแบบที่ดีหน่วยงานจะทำงานซ้ำๆ กัน และเห็นว่าควรมีการนำแนวคิดการบริหารแบบ EdPEX มาใช้ ดังนั้น ผู้วิจัยมีแนวคิดว่ารูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการแบบใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศจะเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบของปัจจัยความสำเร็จอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลอย่างไร การนำแนวทางการบริหารจัดการอย่าง EdPEX จึงเป็นนวัตกรรมที่ดีในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยในทุกระดับได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเชิงปริมาณคือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 ในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 72 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 145 คน และครูผู้สอน 2,650 คน รวมทั้งสิ้น 2,886 คน

2. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 4 คน ครูผู้สอน 96 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา 24 คน รวมทั้งสิ้น 126 คน

3. ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาคือ ประเด็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ใน 7 หมวดตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEX: Educational Criteria for Performance Excellence) ประกอบด้วย หมวด 1 การนำองค์การ หมวด 2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ หมวด 3 การมุ่งเน้นลูกค้า หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ หมวด 5 การมุ่งเน้นผู้ปฏิบัติงาน หมวด 6 การจัดการกระบวนการ และหมวด 7 ผลลัพธ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้แนวคิด 4 ขั้นตอนของ Kemmis and McTaggart (1990 : 5-7) ได้แก่ การวางแผน (Planning) การนำไปปฏิบัติ (Acting) การติดตามและประเมินผล (Observing) และการสะท้อนกลับ (Reflecting) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์กระบวนการศึกษาเป็น 6 ขั้นตอน สรุปดังนี้

1. ขั้นศึกษาสภาพการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEX) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 ในจังหวัดนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลได้แก่

ผู้อำนวยการสถานศึกษา 59 คน และ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 103 คน ครูผู้สอน 335 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 497 คน กิจกรรมการดำเนินงานคือ การสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ 7 มิติ คือ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นลูกค้า 4) การวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นผู้ปฏิบัติงาน 6) การจัดกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นและหาคุณภาพ โดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเที่ยงตรงเนื้อหา (Validity) 5 คน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ไมตรี จันทรา ดร.สำเริง จันทร์ขุม ดร.สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ ดร.เจียร ทองนุ่น และ รองศาสตราจารย์ ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ นำไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 และมีค่าความอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .02-.08 วิเคราะห์ข้อมูลจากการหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. ขั้นสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับสถานศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย 2 สถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 4 คน ครูผู้สอน 16 คน ผู้ปกครองนักเรียน 8 คน กรรมการสถานศึกษา 4 คน ผู้นำชุมชน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน กิจกรรมการดำเนินงาน คือการเยี่ยมชมกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาความต้องการ และความเหมาะสม ในการพัฒนารูปแบบการบริหาร ทั้งนี้ผู้วิจัยติดต่อประสานอย่างไม่เป็นทางการ เยี่ยมชมสถานศึกษาเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ร่วมกันกำหนด เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวิธีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เครื่องมือศึกษา คือแบบเยี่ยมชมสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัย พัฒนาขึ้น เป็นแบบเยี่ยมชมที่เน้นศึกษาบริบททั่วไปของสถานศึกษา ประกอบด้วยข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูล บุคลากร สภาพต่างๆ ไปและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมากำหนดประเด็น และกรอบแนวทางในการพัฒนารูปแบบ

3. ขั้นการพัฒนาแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ ความเป็นเลิศ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการ สถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา 2 แห่ง (การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ แยกตามสถานศึกษา) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกผลการอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการ ที่เป็นเลิศ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม มีกิจกรรมและขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ SWOT ของสถานศึกษา และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาพัฒนา คุณภาพการศึกษา โดยใช้กรอบแนวคิดเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ โดยเน้นกระบวนการ มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของสถานศึกษา เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบฝึกการวิเคราะห์ SWOT แบบฝึกการเขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ การพัฒนารูปแบบการบริหาร สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

3.2 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์ คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลคือ แบบบันทึกผล การอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.3 การนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปสู่การปฏิบัติโดยการประชุมชี้แจง และ การกำหนดโครงการ กิจกรรมตามขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติ ตลอดจนการกำกับติดตามการนำแผนสู่ การปฏิบัติ โดยผู้บริหารและบุคลากรสถานศึกษา (กระบวนการนี้เป็นกิจกรรมของสถานศึกษาตามปกติ)

3.4 การติดตามและประเมินผลการนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนา คุณภาพการศึกษา โดยการจัดทำแผนงานกำกับติดตาม โดยกำหนดผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครูและ

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ติดตามผลการนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ (กระบวนการนี้เป็นกิจกรรมของสถานศึกษาตามปกติ)

3.5 ศึกษาผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรของสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 4 คน ครูผู้สอน 96 คน และกรรมการสถานศึกษา 24 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 126 คน (การศึกษาแยกเป็นสถานศึกษา) เครื่องมือเป็นแบบสอบถามมีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นและหาคุณภาพโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเที่ยงเชิงตรงเนื้อหา (Variety) และนำไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อทุกข้ออยู่ระหว่าง .02-.08 วิเคราะห์ข้อมูลจากการหาค่า ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ .)

4. ขั้นการประเมินความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เพื่อศึกษาข้อมูลประเด็นความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรของสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 4 คน ครูผู้สอน 96 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 24 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 126 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงตามข้อ 1 และนำไปทดลองใช้ (try out) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 และมีค่าความอำนาจจำแนกรายข้อทุกข้ออยู่ระหว่าง .02-.08 วิเคราะห์ข้อมูลจากการหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

5. ขั้นพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบจำลองการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

5.1 การสัมมนาเพื่อพัฒนาความรู้และความเข้าใจการบริหารสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEX)

5.2 นำผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ ในข้อที่ 1

5.3 ผลการศึกษาสภาพต่างๆ ไปของสถานศึกษา รวมทั้งการประเมินความต้องการ และความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ในข้อที่ 2 และข้อ 4

5.4 นำผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ใช้ปฏิบัติการจากการรายงานแผนงาน/โครงการและรายงานประจำปี มาใช้ในการกำหนดประเด็นและองค์ประกอบต่างๆ ในการพัฒนารูปแบบจำลองการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

5.5 การวิเคราะห์แนวคิด หลักการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่างๆ ที่ใช้แนวคิดตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ มากำหนดประเด็น และองค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบจำลองการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

6. ขั้นการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ วัตถุประสงค์เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

6.1 การประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรของสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 4 คน ครูผู้สอน 96 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 24 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 126 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความเป็นไปได้รูปแบบจำลองซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงตามข้อ 1 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .87 และมีค่าความอำนาจจำแนกรายข้อทุกข้ออยู่ระหว่าง

.02-.08 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มาวิเคราะห์เพื่อสรุปความความเป็นไปได้ของโมเดล

6.2 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ จำลองการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญ 12 คน พิจารณา เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาคำตอบที่ตรงตามข้อ 1 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 และมีค่าความอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .02-.08 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Rang) โดยการพิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่า 3.00 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 2.00 ลงมาวิเคราะห์เพื่อสรุปความเหมาะสมของโมเดล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สภาพการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ ด้านการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ และด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, $\bar{X} = 3.47$, $\bar{X} = 3.58$, $\bar{X} = 3.70$ และ $\bar{X} = 3.76$ ตามลำดับ) ส่วนด้านการจัดกระบวนการและด้านผลลัพธ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$ และ $\bar{X} = 3.27$ ตามลำดับ)

2. ผลวิเคราะห์การสร้างปฏิสัมพันธ์กับสถานศึกษาของผู้วิจัย ในครั้งนี้จึงได้ดำเนินการตามขั้นตอนและมีผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนดังนี้

2.1 การเยี่ยมสถานศึกษาเพื่อทำความรู้จัก และดูบริบทต่างๆ ของสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 2 แห่ง ซึ่งประสานกับผู้บริหารเป็นเบื้องต้นในการพบปะพูดคุยในโอกาสต่างๆ เช่น การประชุมประจำเดือน การประชุมวาระพิเศษ ตลอดจนการประชุมผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ซึ่งผลจากการพบปะทำให้รู้จัก คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองในบางส่วน ตลอดจนมีโอกาสได้พบปะกับนักเรียนในบางห้องเรียนเท่าที่มีโอกาส ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ผู้บริหาร ครู บุคลากรของสถานศึกษา ผู้ปกครอง ตลอดจนนักเรียนมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น และหลังจากได้มีโอกาสได้คุยกับผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนมีความประสงค์และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจากการพูดคุย สนทนากับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ทั้ง 2 แห่ง มีบริบทไม่แตกต่างกันคือเป็นสถานศึกษามัธยมศึกษา มีจำนวนนักเรียนใกล้เคียงกัน เป็นสถานศึกษาที่อยู่ไม่ไกลจากชุมชนเมือง

2.2 การเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ทิศนคติของชุมชนต่อสถานศึกษาทั้ง 2 แห่ง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ การพูดคุย ซักถามอย่างไม่เป็นทางการ จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครอง ชุมชน มีทัศนคติที่ดี มีความรัก ห่วงแหนในสถานศึกษา มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษามีน้อย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาซึ่งโดยภาพรวมทั้ง 2 แห่ง ไม่แตกต่างกัน

2.3 การศึกษาสภาพแวดล้อมชุมชน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนกิจกรรมร่วม และกำหนดทิศทางการดำเนินงาน การพัฒนานักเรียนร่วมกัน ตลอดจนเตรียมความพร้อมการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนในพื้นที่ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินงานด้านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนโดยเฉพาะการพัฒนาด้านคุณภาพการศึกษาของนักเรียน การศึกษา

สภาพแวดล้อม เป็นการศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตทั้งที่มนุษย์ไม่สามารถสร้างสรรค์ และที่สร้างสรรค์เองได้ สรุปผลการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ กับสถานศึกษาโดยรวม พบว่าผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน มีความปรารถนา ร่วมกัน ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนทุกฝ่ายให้ความร่วมมือที่ดีกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของนักเรียน

3. ผลการพัฒนาแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ พบว่า ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามตัวชี้วัดต่างๆ ปรากฏว่าผลการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สู่ความเป็นเลิศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.63$) และเมื่อพิจารณารายด้าน คือด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญกับ ผู้รับบริการ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการความรู้ ด้านกระบวนการ และด้านผลการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.90, \mu = 3.58, \mu = 3.44, \mu = 3.60, \mu = 3.52, \mu = 3.56$ และ $\mu = 3.67$ ตามลำดับ)

4. ผลสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ตามเกณฑ์ คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ พบว่า ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.75$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้าน คือ ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วน เสีย ด้านการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร ด้านการจัดกระบวนการ ด้านผลลัพธ์ โดยรวมอยู่ในระดับ ($\mu = 3.99, \mu = 3.54, \mu = 3.61, \mu = 3.79, \mu = 3.74, \mu = 3.80$ และ $\mu = 3.81$ ตามลำดับ)

5. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\mu = 3.82$) และ มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.89$) โดยมีข้อที่มีค่ามัธยฐาน ตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 2.00 ลงมา 18 ข้อ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์กำหนดทุกข้อ จะเห็นว่า ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศจากการวิเคราะห์สภาพ การดำเนินงาน ปัญหา/อุปสรรค การศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมทั้งจากการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคลากรของสถานศึกษาทั้ง 2 สถานศึกษาโดยรวม

6. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศสรุปรูปแบบการบริหารสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศได้ 11 ขั้นตอน ดังนี้

6.1 ขั้นสร้างความเข้าใจ (Understanding) เพื่อต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจเกณฑ์คุณภาพ ความคิดและหลักการในการเรียนรู้ และเข้าใจเกณฑ์คุณภาพแนวความคิดของเครื่องมือที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพราะหลักการในการบริหารจัดการต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

6.2 ขั้นศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ (Problem and Needs) มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจประเด็นหรือคำถามเพื่อใช้ในการวางแผนโดยการกำหนดแนวทางการสำรวจ เพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากการใช้แบบสอบถาม และจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ในประเด็นการศึกษา ตามเกณฑ์คุณภาพแนวคิด EdPEX

6.3 ขั้นแต่งตั้งกรรมการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (EdPEX Committee) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการในการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบดำเนินการขับเคลื่อนการปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาสู่ ความเป็นเลิศ โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วม 7 ฝ่าย ประกอบด้วย บุคลากรสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานกำกับ ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนนักเรียนเพื่อทำหน้าที่วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

6.4 ขั้นประชุมวางแผนพัฒนาสถานศึกษา (Planning) เพื่อนำผลการศึกษา ข้อคิด ข้อเสนอ จากการประชุมผลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบ EdPEX

6.5 ขั้นดำเนินการบริหารสถานศึกษา (Doing) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแผนพัฒนาที่กำหนดไปสู่ การปฏิบัติ (Implement) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย สถานศึกษาประชุมชี้แจง

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

6.6 ขั้นกำกับติดตามและการนิเทศ (Monitoring) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายในการพัฒนาสถานศึกษา โดยการกำกับ ติดตาม ดูแลและสนับสนุนด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามแผนที่วางไว้

6.7 ขั้นประเมินผลการนิเทศภายใน (Evaluating) เพื่อการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่างๆ ของการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ว่ามีผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร

6.8 ขั้นเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน อาจจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน

6.9 สะท้อนผลการประเมินการบริหารสถานศึกษา (Feedback) เพื่อนำผลการประเมินที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศ หากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

1) อนุกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำรายงานผลให้แก่คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ

2) สถานศึกษาจัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบเพื่อให้ความคิดเห็นหรือท้วงติงหรือให้แนวทางการปรับปรุงพัฒนาแผนการบริหารจัดการสถานศึกษา

6.10 การปรับปรุงและพัฒนาระบบ (Acting) เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำปัญหาอุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาต่อเนื่องมาปรับปรุงแก้ไขอาจทำได้โดยการเรียนรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง กรณีที่ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังไม่น่าพอใจหรือดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดสำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผลถ้าหากการประเมินผลงานและการดำเนินงานพบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ หากจะดำเนินการต่อไปก็สามารถทำได้เลยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1) จัดประชุมกรรมการสถานศึกษา และบุคลากรของสถานศึกษา และ 2) ปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่องหลังจากรายงานผลของอนุกรรมการฯ และข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Modification)

6.11 การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ (Promoting) เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการดำเนินงานทั้งหมด ประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้รับรู้และเข้าใจ ตลอดจนเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในอนาคตซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายช่องทาง เช่น รายงานผลการดำเนินงานให้กรรมการสถานศึกษา และชุมชนทราบ การจัดทำเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ หรือการเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEX) ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับมาก คือด้านการนำองค์กร ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัดวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรส่วนบุคคล ยกเว้นด้านการวัดการคิดวิเคราะห์และการจัดการความรู้ และด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ส่วนด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระบวนการ และผลลัพธ์การดำเนินงานจะอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะปัจจุบันทางคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้ดำเนินการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐโดยได้กำหนดเป็นนโยบายให้หน่วยงานราชการได้นำแนวคิดการบริหารจัดการโดยใช้เกณฑ์คุณภาพเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหาร ทำให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมทั้งสถานศึกษาให้ความสำคัญและเริ่มศึกษา ทำความเข้าใจ รวมถึงการนำมาปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษามากขึ้น เป็นผลให้

การนำแนวคิด EdPEx มาทดลองประยุกต์ใช้ในครั้งนี้จึงมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ เช่น ผลการศึกษาของ มยุรี สงวนนาม (2554 : 208-209) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะ องค์การและความคิดเห็นต่อการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ : กรณีศึกษาหน่วย งาน ในสังกัดสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 2 ผลวิจัยพบว่า โดยรวมผลการบริหารองค์การอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการวินิจฉัยสั่งการ รองลงมาคือ การประสานงาน และเมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น การบริหารองค์การในปัจจุบันกับการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) พบว่า มีความแตกต่างกันและแนวทางการพัฒนาตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับกับผลการศึกษาผลการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาต้นแบบในจังหวัด นครศรีธรรมราช : กรณีศึกษา 4 โรงเรียนที่พบว่า การประเมินการพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐโดยรวม มีความสำเร็จอยู่ในระดับสูง (วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2551 : 143-148) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยจากการใช้ แนวคิด MBNQA ที่พบว่า สถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันสามารถนำแนวคิด MBNQA สามารถใช้เป็นแนวทาง เพื่อกำหนดให้สถาบันการศึกษานำไปดำเนินการหรือมุ่งสู่คุณภาพที่ดีในอนาคตได้

2. ผลการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสถานศึกษาเพื่อทำความรู้จักสถานศึกษากลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 สถานศึกษา โดยการพบปะ พูดคุยในโอกาสต่าง ๆ เช่น การประชุมประจำเดือน การประชุมวาระพิเศษ ตลอดจน การประชุมผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา การเยี่ยมเยียนบ้านผู้ปกครองเพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษาสภาพแวดล้อมชุมชน ซึ่งผลสรุปโดยรวมของการเยี่ยมสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหาร ครู บุคลากรของ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ตลอดจนนักเรียนมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น และหลังจากได้มีโอกาส ได้คุยกับผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนมีความประสงค์และให้ความสำคัญกับ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนเป็นอย่างยิ่งและ ทั้งนี้เพราะ เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ให้ความสำคัญกับระบบและกระบวนการของมิติต่าง ๆ ของการบริหารจัดการ กล่าวคือ ทุกองค์ประกอบ EdPEx นั้นมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จทั้งสิ้น นอกจากนี้ทุกองค์ประกอบยังม ีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชิปปินโกรเวอร์ (Shipengrover 1994 : 207-209) ได้ศึกษาวิจัยความ สัมพันธ์ของ TQM กับการประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาสถานศึกษา ผลการวิจัยมีองค์ประกอบ ที่นำไปสู่ความสำเร็จ 5 องค์ประกอบ คือ ความผูกพันของผู้บริหารระดับสูง การพัฒนาบุคลากรแบบประสม การทำให้เกิดพลัง การสนับสนุนในระดับท้องถิ่นและสิ่งอำนวยความสะดวก และความผูกพันระยะยาว จาก การศึกษาสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำให้เห็นความสำคัญในการประยุกต์การปฏิบัติด้านคุณภาพในสถานศึกษา 6 ประการ คือ การยอมรับบทบาทของนักเรียนที่มีลักษณะหลายบทบาท (Multiple Role) การมีตัวแทนทำหน้าที่ เสนอความต้องการด้านคุณภาพกับเจ้าของกิจการ อุปสรรคในการรับฟังความคิดเห็นกับผู้รับบริการ การเปลี่ยน ปรนัยการบริหาร การใช้วิธีการเชิงสถิติ และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการรวบรวมข้อมูล

3. ผลการพัฒนาแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ได้พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินกิจกรรม โครงการตามแผนบรรลุตาม เป้าหมายทุกโครงการ ทั้งนี้เพราะคณะครู และบุคลากรของสถานศึกษามีส่วนร่วมในการคิด และพัฒนา แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้บุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการและกิจกรรมตระหนักและให้ความสำคัญ กับหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้การใช้กิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยใช้ การปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมทำให้บุคลากรมีปฏิสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ในการปฏิบัติงานโดยรวม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัลยา สุทิน (2551 : 99-104) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับผู้สูงอายุตำบลบ้านชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการใช้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นการวางแผนการทำงาน ขั้นการดำเนินการ และติดตามผล ขั้นสะท้อนผล และปรับปรุงกิจกรรมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทำให้ผู้มีส่วนร่วมทำกิจกรรม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น และสร้างความเข้าใจ จึงเป็นสิ่งที่ดำเนินการได้ง่ายต่อผู้วิจัย

4. ผลการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนารูปแบบการบริหาร พบว่า ผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยรวม อยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มิติการนำองค์กร มิติการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มิติผลลัพธ์ อยู่ในระดับมากซึ่งทั้งสองสถานศึกษามีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้เพราะมิติต่างๆ ของ EdPEx มีความสัมพันธ์ต่อกัน และที่สำคัญทุกองค์ประกอบส่งผลต่อความสำคัญคุณภาพการบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา ของ สมกิต บุญยะโพธิ์ (2555 : 299-319) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สู่ความเป็นเลิศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ภาวะผู้นำ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรบุคคล กระบวนการบริหารจัดการ และความคาดหวังสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ยังมีผลที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2548 : 179-179) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการนำสถานศึกษาและการวางแผน พัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ มีเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพอย่างชัดเจน แสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพ มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ด้านระบบและ กระบวนการ ด้านทรัพยากรบุคคลและทีมงาน ด้านการวิเคราะห์ การประเมินและการจัดการความรู้ ความต้องการ ทั้งระบบเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์สภาพความต้องการและจำเป็นของสถาน ศึกษา ด้านความพึงพอใจ ของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สารของหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพ ผู้เรียนและท้องถิ่น ด้านผลลัพธ์ขององค์กร การกิจ มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคม และเคารพในสิทธิของผู้อื่นผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

จะเห็นได้ว่าผลการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายพิจารณาได้จากการติดตาม ผลการดำเนินงาน กิจกรรม โครงการตามแผนบรรลุตามเป้าหมายทุกโครงการ ทั้งนี้เพราะ คณะครู และบุคลากรของ สถานศึกษามีส่วนร่วมในการคิด และพัฒนาแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้บุคลากรผู้รับผิดชอบ โครงการและกิจกรรมตระหนักและให้ความสำคัญกับหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน โดยรวม (กัลยา สุทิน 2551 : 99-104) และ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น และ สร้างความเข้าใจ

5. สสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในด้าน ต่างๆในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแนวคิดและระบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พบว่า ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาตระหนัก และเห็นคุณค่าของ ระบบคุณภาพที่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการพัฒนาสถานศึกษา เช่นเดียวกับ Rigsby (1994 : 213-214) ได้วิจัยเรื่อง Total Quality Management and the Culture of A Model Elementary School โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบ TQM ให้กับสถานศึกษาประถมศึกษา จากการศึกษา พบว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญกับความผูกพันทางสัญลักษณ์ต่อวัฒนธรรมคุณภาพ การตัดสินใจ การคิดเชิงระบบ จุดเน้นในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาผู้ใหญ่ การทำงานเป็นทีม การใช้เทคโนโลยี การใช้ประโยชน์จาก กระบวนการและเครื่องมือคุณภาพ การฝึกสอน บรรยากาศ และความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการทั้งภายในและ ภายนอก นอกจากนี้ผลการวิจัยยัง พบว่า การมีพันธะผูกพันอย่างเหนียวแน่น (Strong Commitment) จะสนับสนุน ให้วัฒนธรรมคุณภาพยังคงมีอยู่ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา กระบวนการของสถานศึกษา จะมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาลักษณะทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นว่าน่าเชื่อถือมาก คือ การบริหารแบบร่วมมือ

การทำงานเป็นทีม และการทำงานร่วมกัน (Collaboration) วัฒนธรรมของการทำงานที่ปรากฏอีกอย่างหนึ่ง คือการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

6. ผลการพัฒนารูปแบบการการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า มีความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะทุกด้านของ EdPEx มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งสิ้น ซึ่งพิจารณาจากผลการวิจัยของ ดาวระดา ธรรม (2547 : 164-165) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการของบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ พัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารวิชาการของบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ และตรวจสอบระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการของบัณฑิตวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐมี 11 องค์ประกอบ และนำระบบไปทดลองใช้ พบว่า ระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้บัณฑิตวิทยาลัยทั่วไป

7. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มีข้อที่มีค่ามัธยฐาน ตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 2.00 ลงมา จำนวน 18 ข้อ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์กำหนดทุกข้อ ทั้งนี้เพราะทุกองค์ประกอบในรูปแบบจำลองเป็นรูปแบบกระบวนการที่เชื่อมโยงต่อกันตามระบบกระบวนการบริหารจัดการทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวินน์ และ แคมเมอร์รอน (Winn and Cameron 1998 : 254) ได้ศึกษาถึงรูปแบบความเหมาะสมในการบริหารงานตามเกณฑ์คุณภาพแนวคิดของรางวัลคุณภาพ (MBNQA) ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสถาบันอุดมศึกษา จากผลการทดลองรูปแบบ (MBNQA) ดังกล่าว พบว่า ถ้าต้องการนำไปประยุกต์ใช้ในสถาบันอุดมศึกษารวมถึงก่อให้เกิดผลสำเร็จเป็นอย่างดั้นนั้นควรพิจารณาถึงรายละเอียดที่สำคัญ 2 ส่วนร่วมด้วยคือ การคัดค้านและการไม่ยอมรับในตัวผู้นำสถานศึกษา อาจเป็นผลกระทบโดยตรงต่อผลลัพธ์ในเรื่องการปฏิบัติงานที่ดีหรือมีคุณภาพขององค์กร และมีอิทธิพลต่อความล้มเหลวในการจัดตั้งระบบคุณภาพหรือกระบวนการทำงานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโครงสร้างของเกณฑ์คุณภาพแนวคิดของระบบคุณภาพดังกล่าว ยังสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อกำหนดให้มหาวิทยาลัยนำไปดำเนินการหรือมุ่งสู่คุณภาพที่ดีในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจของบุคลากรในทุกระดับของสถานศึกษาให้มีความชัดเจน ก่อนที่จะนำเอารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศไปใช้หรือประยุกต์ใช้ ทั้ง 7 หมวด หรือระบบการรายงานผลการปฏิบัติงานที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1.2 การนำแนวคิดการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศไปใช้ในสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องกำหนดนโยบายชัดเจน และเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) พร้อมกับสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ผลจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้มาก จึงควรนำไปศึกษาเปรียบเทียบว่า เมื่อสถานศึกษาที่มีขนาดหรือมีบริบทต่างกันจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2.2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ มีความสอดคล้องกับคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ควรมีการวิจัยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับรูปแบบปกติที่สถานศึกษาใช้อยู่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยสำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมือจากคณะผู้บริหาร ครูและบุคลากรของสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นครศรีธรรมราช และโรงเรียนศรีราชูรพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือและประเมินรูปแบบของงานวิจัยทุกคนที่ให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่สนับสนุนทุนวิจัย และขอขอบคุณบุคลากรสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่ให้ความช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุนการวิจัย ประโยชน์ใดที่เกิดจากคุณค่าของการวิจัยฉบับนี้ ขออุทิศแด่บิดา มารดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา สุทิน. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุตำบลบ้านชะอวด อำเภอชะอวดจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2551.
- ดาวระดา ธรรมม. การพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- มยุรี สงวนนาม. ลักษณะการบริหารองค์การและความคิดเห็นต่อการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2554.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548.
- วีระยุทธ ชาดะกาญจน์. การพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของทั้ง 4 โรงเรียน. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2551.
- สภาการศึกษา. รายงานการปฏิรูปการศึกษา. [Online] Available from: <http://familynetwork.or.th/node/15383> เข้าถึงเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2554.
- สมกิต บุญยะโพธิ์. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.
- Kemmis, S., and R. McTaggart. *The Action Research Planner* Geelong. Deakin : Deakin University, 1990.
- Rigsby, K. L. *Total Quality Management and the Culture of A Model Elementary School : A Case Study*. Dissertation of Ed.D. degree. University of South Florida, 1994.
- Shipengrover, J. A. *The Relationship of the Total Quality Management to the Implementation of the School Improvement Process in a New York State Excelsior Award-Winning School District*. Dissertation of Ph.D. degree. State University of New York at Buffalo, 1994.
- Winn, B. A., and K. S. Cameron. "Organizational Quality: An Examination of the Malcolm Baldrige National Quality Framework," *Research in Higher Education*. 5 (September 1998): 39.